

Ένα αρχέγονο πάθος της ανθρωπότητας

Γράφει ο Ξενοφών Α. Μπρουντζάκης

Το θέμα είναι συγκλονιστικό, καθώς η βεντέτα μάς παραπέμπει ευθέως στην αρχαϊκή μας καταγωγή, όταν ακόμα ηχοούσαν στα αυτά των αν-

θρώπων οι μύθοι και οι θρύλοι. Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι ακόμα και στις μέρες μας υπάρχουν μέρη σε ολόκληρο τον πλανήτη που μοιάζουν σαν να μην τους άγγιξαν οι χιλιετίες που πέρασαν και οι κάτοικοί τους συμπεριφέρονται με εκείνον τον ακατάλυτο φυλετικό πρωτογονισμό, κρατώντας ζωντανή τη μνήμη που τους συνδέει με τους σκοτεινούς αιώνες, όπου κυριαρχούσε ο νόμος της συγγένειας του αίματος που ζητά αίμα για το αίμα.

Το φαινόμενο της βεντέτας δεν μπορεί να προσεγγιστεί με τους εμπειδωμένους όρους των σύγχρονων κοινωνιών, καθώς αυτές οι συμπεριφορές παραμένουν προσηλωμένες στο γένος του αρχαϊκού κόσμου, όπου η έννοια του δικαίου, όπως αυτή ετέθη στον δυτικό τουλάχιστον κόσμο από τον Πλάτωνα και δώθε, δεν γίνεται αποδεκτή. Η συγγένεια του αίματος υπερτερεί του νόμου, κι αυτός ο άγραφος νόμος, ενώ στις πολιτισμένες κοινωνίες υπνώττει στις σκοτεινές εσχαιές της ανθρώπινης ψυχής, εξακολουθεί και παραμένει η πρώτη αυθόρμητη αντίδραση απέναντι στον τρόπο απόδοσης της δικαιοσύνης σε διάφορες μορφές αντιδικίας που ανοίγουν έναν κύκλο αίματος.

Το πιο εντυπωσιακό είναι το πώς αυτή η αρχαϊκή νοστροπία και αντίληψη της απόδοσης δικαίου επιβιώνει σε ορισμένες κοινωνίες ως τις μέρες μας. Η βεντέτα είναι ένας τρόπος απόδοσης δικαιοσύνης, ο οποίος κυριαρχούσε στις πρωτόγονες κοινωνίες, όταν οι οικογενειακές και φυλετικές διαφορές έφταναν στο σημείο να χυθεί το πρώτο αίμα. Η αυτοδικία, ωστόσο, είναι ένα κεφάλαιο που απασχολεί μέχρι σήμερα τη δικαιοσύνη. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε ειδικές περιπτώσεις, που η φύση του εγκλήματος ξεπερνά τις ανθρώπινες αντοχές, η αυτοδικία γίνεται δεκτή ως αντίδραση. Δηλαδή, σαν να λέμε, το κοινώς αποδεκτό και ισχύον δίκαιο προσπαθεί να κατανοήσει τα όρια της ανθρώπινης φύσης.

Στην αρχαϊκή εποχή παρατηρούμε στο έπος τους θεούς να αναμιγνύονται στα ανθρώπινα και να λαμβάνουν μέρος στις αντιδικίες των ανθρώπων. Φανταστείτε ότι στην προ Πλάτωνος εποχή τι θα μπορούσε να ειρηγηθεί ο νομοθέτης αν οι θεοί, το πρότυπο των ανθρώπων, έπαιρναν το μέρος του ενός ή του άλλου. Ετσι, όσον αφορά τον νόμο ο Πλάτωνας υπήρξε ο πρώτος στοχαστής του δυτικού κόσμου που βάλθηκε να οργανώσει μια κοινότητα με νέα υλικά, αλλάζοντας τα πάντα εκ θεμελίων, έχοντας ως πρώτο του μέλημα να αλλάξει ο τρόπος που σκέπτεται και αισθάνεται ο άνθρωπος του έπους, δηλαδή ο ομηρικός ήρωας. Ο νους υπερέχει του θυμού.

Στο ιδιαίτερα σημαντικό αυτό βιβλίο, στο οποίο αναφέρονται τα εγκλήματα βεντέτας στην Ελλάδα, εύκολα παρατηρούμε ότι τα περισσότερα περιστατικά συνέβησαν στην Κρήτη και τη Μάνη, και τα εγκλήματα αυτά διαπράχθηκαν σε ορεινές περιοχές, μακριά από τον αστικό ιστό, κυρίως από άτομα που κοινωνικά ανήκαν στον αγροτικό πληθυσμό. Αυτά τα στοιχεία που μας φανερώνει η έρευνα και ο κατάλογος των εγκλημάτων που καλύπτει πάνω κάτω τον περασμένο αιώνα, μας βοηθούν να κατανοήσουμε τη φύση της βεντέτας και να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικότερα αυτό το πολιτισμικό φαινόμενο που παραμένει αιώνες εν ενεργεία, άρα πρόκειται για κάτι περισσότερο πολύπλοκο από ό,τι πιθανόν να θεωρούμε, καθώς δεν γίνεται αναφορά σε γραφικές περιπτώσεις «απολίτιστων», αλλά σε συμπεριφορές της αιθάλεως της ανθρώπινης φύσης.

Πάνος Σόμπολος
Βεντέτες
Εγκλήματα βεντέτας στην Ελλάδα
Εκδόσεις: Πατάκι
Σελ.: 432

Αστυνομικό ρεπορτάζ και Πάνος Σόμπολος είναι έννοιες ταυτόσημες. Πρόκειται για τον άνθρωπο εκείνο που με απόλυτη φυσικότητα εξέφρασε την εσωτερική του ευγένεια που ανέβλυζε αυθόρμητα, προσδίδοντας μια χροιά ανθρωπισμού στην περιγραφή των πλέον αποτρόπαιων εγκλημάτων. Η χαρακτηριστική φωνή του, φωνή ενός ανθρώπου με βαθιά ενσυναίσθηση, ηχεί ακόμα στα αυτά όσων παρακολουθούσατε τα ρεπορτάζ του στα δελτία ειδήσεων. Εδώ και χρόνια, μακριά από τις κάμερες και τους δρόμους του αίματος, έχοντας αποκομίσει μια τεράστια εμπειρία, τακτοποιεί τις αναμνήσεις μιας ολόκληρης ζωής, κατά την οποία λόγω του επαγγέλματός του ακολουθούσε κατά πόδας τη θηριώδη και αβυσσαλέα πλευρά της ανθρώπινης φύσης. Μέχρι στιγμής έχουν προκύψει, με την κυκλοφορία του παρόντος τόμου, επτά βιβλία, στα οποία θα μπορούσε κανείς αβίαστα να ισχυριστεί ότι καταγράφεται ένα σημαντικό κομμάτι με πολυσήμαντη βαρύτητα στην ιστορία του εγκλήματος.

Στο τελευταίο του βιβλίο, η έρευνα του Σόμπολου σχετικά με τα περιστατικά εκδίκησης ξεκινά από τη δεκαετία του 1920 και φτάνει έως και το 2000. Ο ίδιος είχε προσωπική εμπλοκή ως ρεπόρτερ από το 1970. Άρα καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του 20ού αιώνα γύρω από έναν πρωτόγονο «θεσμό» που επιμένει να επιβιώνει ακόμα έως και τις μέρες μας. Τα περιστατικά των βεντετών που παραθέτει είναι συναρπαστικά, όπως και οι ιστορίες τους, καθώς πρόκειται για συμπεριφορές που σχετίζονται με πρωτόγονες κοινωνίες, αλλά επιβιώνουν μέσα από μια παράδοση που, καταπώς φαίνεται, τελικά ίσως σχετίζεται με τους ακατάλυτους δεσμούς του αίματος. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλούν αρκετές ιστορίες που ξεκίνησαν απ' αυτό που ονομάζουμε «δι' ασήμαντον αφορμή» και κατέληξαν σε τραγωδίες.

Ωστόσο, ακόμα και στις πιο αστείες περιπτώσεις, αν κοιτάξει κανείς περισσότερο προσεκτικά από την επιπολαιή ματιά του σύγχρονου ανθρώπου, που αρνείται να εμβάθυνει και κυρίως να αποδεχτεί εκείνες τις ανυπόστατες από τον πολιτισμό παρορμήσεις του ανθρώπινου ψυχισμού, θα διαπιστώσει ότι πρόκειται για αποκλινούσες συμπεριφορές που ξεφεύγουν από την επίδραση του πολιτισμού. Εξ ου και οι κοινωνίες όπου επιβιώνει αυτός ο «νόμος» δεν είναι οι πόλεις όπου οι άνθρωποι συναρπάζονται στην αγορά, συνομιλούν, ταξιδεύουν, αστειο-

λογούν, είναι φιλομαθείς, περιέργοι και ερευνητικοί και διακρίνονται για τη λεπτότητα των τρόπων τους. Όπως παρατηρούμε, οι τόποι και οι κοινωνίες που συντηρούν αυτή την αρχέγονη συνήθεια της βεντέτας είναι ορεινοί και δυσπρόσιτοι, αρνούνται τον πλάνητα βίο των αστών, καθώς οι ανάγκες της γης που τους τρέφει απαιτούν το ριζωμά τους σε έναν χώρο, σε ένα χωριό, σε μια πατρική γαία που γίνεται πατρίδα. Η καλλιέργεια της γης δεν συμπορεύτηκε ποτέ με την καλλιέργεια του πνεύματος. Όλες οι κοινωνικές επαναστάσεις που αμφισβήτησαν τον παλιό και ριζωμένο τρόπο ζωής, τις προκαταλήψεις, διεκδικώντας ελεύθερο χρόνο, ραστώνη και ευμερία, γεννήθηκαν στις μεγάλες πόλεις.

Αν κοιτάξει κανείς προσεκτικά, οι περισσότεροι πρωταγωνιστές των αιματηρών επεισοδίων ήταν κτηνοτρόφοι. Επίσης, εξαιρετικό ενδιαφέρον έχουν οι περιπτώσεις των «μεισιτών», δηλαδή των ανδρών εκείνων που χαιρούν γενικής εκτίμησής και μεσο-λαβούν για τον «σασμό».

Γράφει χαρακτηριστικά ο Πάνος Σόμπολος στον πρόλογο της έκδοσης:

«Εγγραφα αυτό το βιβλίο για να αφήσω μια παρακαταθήκη στις επόμενες γενιές γύρω από τα εγκλήματα της βεντέτας και για να καταδείξω τη βαρβαρότητα αυτού του εθίμου, που κυριαρχούσε παλαιότερα σε πολλές περιοχές της Ελλάδος, κυρίως όμως στην Κρήτη και στη Μάνη. Στη Μάνη όλα δείχνουν ότι η άπανθρωπη αυτή παράδοση, που ξεκλήρισε οικογένειες, ερήμωσε χωριά ολόκληρα κι έστελε στο χυμια μέτρητα θύματα, έχει εκλείψει οριστικά, όπως έχει εκλείψει και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Αντίθετα, στην Κρήτη δυστυχώς δεν εξέλιπε ούτε και πρόκειται να εκλείψει – παρά μόνο αν κάποια κυβέρνηση τολμήσει να πάρει μέτρα ώστε να αφαιρεθούν όλα τα όπλα από τα σπίτια στην Κρήτη, και κυρίως στις ορεινές περιοχές, και να τιμωρούνται παραδειγματικά όσοι οπλοφορούν. Μόνο τότε θα υπάρξει η ελπίδα να σταματήσουν οι αιματοχυσίες».

Τα εγκλήματα βεντέτας του Πάνου Σόμπολου είναι ένα βιβλίο που προσφέρει ολο εκείνο το βασικό υλικό ώστε να προβληματιστούμε πάνω σε πανανθρώπινα ζητήματα, αρχέγονες συμπεριφορές που εξακολουθούν να επιβιώνουν μέσα μας – υπό τον φόβο του νόμου και την επίκληση του πολιτισμού...